

สถานภาพการศึกษาชาติพันธุ์ไทลื้อ ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 - 2540

The State of Lue Studies from the 1930s to the 1990s

องค์ สุริยเมฆะ*

บทคัดย่อ

ไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาในตระกูลไต อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ทางตะวันออกของพม่า ทางตอนเหนือของลาว เวียดนามและไทย สำหรับในประเทศไทยแล้ว พบชาวไทลื้ออาศัยอยู่ในจังหวัด แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ และลำพูน ซึ่งภาษาและวัฒนธรรมชาวไทลื้อมีความแตกต่างจากคนเมืองหรือคนล้านนา ทำให้นักวิชาการ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสนใจศึกษาภาษาและวัฒนธรรมไทลื้อ นับตั้งแต่ระยะยุค สงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นั้น แนวคิดการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ ไทลื้อไม่ได้หยุดนิ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสแนวคิดในแต่ละช่วงเวลา

คำสำคัญ: ไทลื้อ ลื้อ ชาติพันธุ์

*อาจารย์ประจำ สาขาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Abstract

Tai Lue is the one Tai ethnic which speaks Tai dialectic; live in the southern China, near by the eastern Myanmar, the northern Laos, the northern Vietnam, and the northern Thailand. Tai Lue in Thailand settles in Mae Hong Son, Prachin, Nan, Phayao, Chiang Rai, Chiang Mai, and Lamphun. Because of The Tai Lue's Language and Culture are difference from the northern Thai people "Kon Muang" or Lanna people that is reason why many researchers in Thailand and overseas interested in their language and culture. Since the 1930s, the World War II up to present according to the period of time so long time, the concepts of Tai Lue ethnic studies are changed and affected.

Keywords: Tai Lue, Lue, Ethnic

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

ชาวไทลื้อคือกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาในตระกูลไต นักภาษาศาสตร์จำแนกภาษาไทลื้ออยู่ในกลุ่มสาขาไทตะวันตกเฉียงใต้ กลุ่มเดียวกับภาษาไทย ลาว ญ้อ ไทดำ ไทแดง ไทอาหม ไทเอดาย เป็นต้น (กรมวิชาการ สถาบันภาษาไทย, 2554, หน้า 11) เมืองหลวงของชาวไทลื้อคือ เมืองเชียงรุ่งในเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองพันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน แต่เพราะการโยกย้ายถิ่นฐาน อพยพ

รวมถึงถูกกวาดต้อนขามสงคราม คนไทลื้อจึงอาศัยกระจัดกระจายอยู่ในรัฐฉาน ประเทศพม่าทางภาคเหนือของประเทศไทย ทางภาคเหนือของประเทศลาว และทางภาคเหนือของประเทศเวียดนาม คนไทลื้อก็เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป นิยมตั้งหมู่บ้านและเมืองอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มน้ำทาแขวง หลวงน้ำทา ลุ่มน้ำอูแขวงพงสาตี บ้านผานม ลุ่มน้ำคานในแขวงหลวงพระบาง ลุ่มน้ำโขงแขวงอุดมไซ และแขวงไชยบุรี (ศิริพร ณ ถลาง, 2545, หน้า 16-18)

ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวไทลื้อนั้น บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547, หน้า 17) เชื่อว่าอยู่บริเวณสิบสองพันนา มีเมืองเชียงรุ่งเป็นรัฐศูนย์กลางนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท และมีเมืองต่าง ๆ สิบเอ็ดเมืองเป็นบริวาร รวมถึงเมืองอุเหนือ อุใต้ และเมืองสิงใน ประเทศลาวปัจจุบัน จากตำนานสิบสองพันนา ซึ่งศึกษาโดย ทวี สว่างปัญญางกูร (2529) ได้กล่าวถึงชาวไทลื้อถูกชาวฮ่อตีแตกพ่ายทำให้ผู้คนได้อพยพลงทางใต้มายังไทยและลาว ส่วนไทลื้อในประเทศไทยนั้นอาศัยอยู่ทางภาคเหนือของไทยในจังหวัด แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ และ ลำพูน (ศิริพร ณ ถลาง, 2545, หน้า 18)

ชาวไทลื้ออพยพเข้าไปตั้งหลักแหล่งในประเทศลาวอย่างต่อเนื่องหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ชาวไทลื้อในประเทศลาวกระจายอยู่ตามที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ทางภาคเหนือของประเทศลาว เช่น แขวงพงสาสิบสองพันนาที่เมืองอุเหนือ เมืองอุใต้ เมืองงายเหนือ เมืองงายใต้ เมืองบุนเหนือ และเมืองบุนใต้ แขวงอุดมไซพบชาวไทลื้อที่เมืองน้ำบาก เมืองไซ เมืองแบง

และเมืองสุน แขวงไชยะบุรีพบชาวไทลื้อที่เมืองเชียงฮ่อน เมืองเงิน และเมืองหงสา สำหรับแขวงหลวงพระบางนั้นพบชาวไทลื้อที่เมืองปากอู และเมืองหลวงพระบาง เมื่อประเทศลาวสถาปนาประเทศเป็นรัฐสังคมนิยม ชาวไทลื้อถูกนับรวมเป็นประชากรกลุ่มลาวกลุ่มซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ (Chazée, 2002, p. 40)

การศึกษาไทลื้อยุครัฐชาติ (พ.ศ. 2480 - 2520) กับการหาเอกลักษณ์ และความเป็นชาติ

ประเทศไทยนับตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2500 เป็นยุคของการสร้างชาติและแสวงหาเอกลักษณ์ใหม่ ในระยะเวลานี้รัฐบาลได้พยายามสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม โดยเชื่อว่าชนชาติไทยเป็นชนชาติที่มีความเก่าแก่ยาวนาน ผู้นำไทยได้ดำเนินนโยบาย “เรียกรื้อดินแดนคืน” การสร้างประวัติศาสตร์ชนชาติไทยถูกเขียนโดยมีสาระสำคัญว่า ไทย ไท ไต ไม่ว่าจะอยู่ในเขตประเทศจีน พม่า หรือลาว ล้วนแล้วแต่เป็นพี่น้องกันมีจุดกำเนิดจากสถานที่เดียวกัน ต่อมา

ถูกรุกรานโดยชาวจีนจนแตกชานกระเซ็น แยกย้ายไปตามที่ต่าง ๆ การเขียนประวัติศาสตร์นี้หวังผลต่อการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนในชาติและนำไปสู่นโยบาย “อาณาจักรไทย” ผลที่เกิดขึ้นคือ กองทัพไทยได้ยกทัพไปตีเมืองต่าง ๆ เช่น พระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ จำปาสัก และเชียงตุง เป็นต้น (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2545, หน้า 171) ซึ่งทั้งนี้รัฐชาติไทยได้พยายามทำลายเอกสารประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคต่าง ๆ พร้อมทั้งพยายามสร้างเอกลักษณ์ไทยขึ้นใหม่ เพื่อเป็นเครื่องมือการสร้างชาติใหม่ (สุเทพ สุนทรเกสซ์, 2540, หน้า 126-127)

ในช่วงนี้เองได้มีงานเขียนเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยเกิดขึ้นทั้งของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ พระยาอนุমান-ราชชน (เสฐียร โกเศศ) เอ. คาร์ร และพันตรี อี. ไซเคนฟาเดน งานเขียนเหล่านี้ต่างอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องรัฐชาติทั้งสิ้น โดยสนใจศึกษาประวัติความเป็นมาของคนไทย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น “งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย” ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2499 เกิดจากคำริของ ฯพณฯ จอมพล ป.

พิบูลสงครามที่ต้องการสืบค้นความเป็นมาของชนชาติไทยนอกราชอาณาจักร แม้ว่าหนังสือเล่มนี้ไม่ได้ถูกจำหน่ายหรือแจกจ่ายให้แพร่หลายทั่วไป (สร้างสรรค์บุ๊คส์ อ้างใน วิจิตรวาทการ, 2549, หน้า 3-4) แต่หนังสือเล่มนี้ได้กลายเป็นข้อมูลสำคัญและหลักฐานอ้างอิงที่บอกเล่าถึงความเป็นมาของคนไทยในเวลาต่อมา

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ (2549, หน้า 99) แสดงให้เห็นนัยความเป็นอื่นของไทยต่อคนไทยจากความว่า “...เมื่อเราเห็นชื่อว่า “ลื้อ” เราก็ไม่สมควรใจจะนับเข้าเป็นพวกไทย เพราะเป็นชื่อที่ชวนให้คิดว่าเป็นชาวป่าดอย ความจริงเป็นไทยแท้...” ในด้านศัตรูของรัฐชาติพลตรีหลวงวิจิตรวาทการเห็นว่าไทลื้อได้รับอิทธิพลด้านอุปนิสัยใจคอจากพม่า ซึ่งเป็นชนชาติที่ถูกสร้างให้เป็นศัตรูคู่แค้นของรัฐชาติไทย

สำหรับงานของพระยาอนุमानราชชน หรือเสฐียร โกเศศ (2483) ที่ศึกษาเรื่องราวของประเทศโบราณในแหลมอินโดจีน เช่น จัมปา พูนัน ทวารวดี และศรีวิชัย งานเขียนเรื่องชาติวงศ์วิทยาของเสฐียรโกเศศ งานเขียนของ เอ.คาร์ร ว่าด้วยชนเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย งานของพันตรี อี.ไซเคนฟาเดน ที่ศึกษากลุ่ม

ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ตระกูลภาษาออสโตร - เอเชียติก ตระกูลทิเบต - พม่า ตระกูลอินโดเนเซียน และตระกูลภาษาจีนงานเขียนเหล่านี้ทางรัฐไทยจะได้พยายามสนับสนุนส่งเสริมพิมพ์เผยแพร่เพื่อสร้างค่านิยม “ชาติเดียว วัฒนธรรมเดียว” ในปี พ.ศ. 2479 ผลงานเขียนเชิงพรรณนาด้านชาติพันธุ์ไทลื้อ โดยบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย นับเป็นบุคคลแรกที่เขียนเกี่ยวกับไทลื้อโดยเฉพาะ ในส่วนคำนำหนังสือ ไทยสิบสองปันนา บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547, หน้า 7-8) ได้กล่าวถึงชนชาติไทยไว้ว่า

ชนชาติไทย มิใช่ชนชาติเล็ก ๆ มีอาณาเขตขนาดมณฑลหนึ่งของประเทศจีน แท้จริงเป็นชนชาติใหญ่ มีอาณาเขตกว้างขวาง...พลเมืองสัญชาติไทยไม่ต่ำกว่า 20 ล้านคน ชนชาติไทยเหล่านี้ ส่วนมากเรียกตนเองว่า “ไต” เช่น ไตจีน ไตลื้อ ไตบ่อ ไตจุง ไตหย่า ไตไท้ ไตดำ ฯลฯ ยังคงพูดภาษาไทยพอเข้าใจกันอยู่ ถึงแม้บางเหล่าได้นำวัฒนธรรมของชนชาติเจ้าของประเทศไปใช้บ้างก็ตาม หากทำให้ชนชาติไทยกลับกลายเป็นชนชาติอื่นไม่

จากหนังสือไทยสิบสองปันนาของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547) ได้เล่าถึงการเดินทางเข้าไปในเขตสิบสองปันนาแถบมณฑลยูนนาน ประเทศจีน และได้จัดบันทึกเรื่องราวของชาวไทลื้อไว้ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ บรรยายถึงสภาพภูมิศาสตร์ เมือง ภูเขา ลำน้ำต่าง ๆ ประวัติศาสตร์อาณาจักรไทลื้อ รวมไปถึงระบบการปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ตลอดจนความเชื่อ การนับถือพระพุทธศาสนาและผีสงเทวดา อารักษ์ ได้เล่าตำนานสถานที่ ที่สำคัญที่สุดคือภาพถ่ายของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ได้กลายเป็นภาพที่ใช้อ้างอิงชีวิตความเป็นอยู่ เครื่องแต่งกาย สภาพบ้านเรือนในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

สารคดีเรื่อง 30 ชาติในเชียงรายของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2495 เป็นงานเขียนรวบรวมบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย เช่น อ๋อ ตองเหลื่อง มูเซอ ยาง แม้ว ขมุ อีเก้อ รวมไปถึงไทลื้อที่อพยพมาอยู่ในจังหวัดเชียงราย และพะเยา (ซึ่งขณะนั้นเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย) เช่น อำเภอปง อำเภอเชียงคำ อำเภอเทิง อำเภอเชียงของ อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน หนังสือเล่มนี้ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2551) ได้ให้

ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเดิม การอพยพของชาวไทยเชื้อสายจีนจากสิบสองปันนามาสู่ประเทศไทย อาคารบ้านเรือน การแต่งกาย ภาษา คนตรี ชีวิตความเป็นอยู่ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้นหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยภาพถ่ายจำนวนมากมายที่ทำให้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนสมัยนั้นได้มากขึ้น

สื่อคนไทยในประเทศจีน เป็นงานเขียนลำดับที่สองเกี่ยวกับไทลื้อ โดยเฉพาะของ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ พิมพ์เมื่อปี 2498 ต่อจากหนังสือไทยสิบสองปันนา บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2498) เล่าเรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในสิบสองปันนา เช่น ตัวอักษร ศัพท์สำนวน สุภาษิต บ้านเรือนเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ อาหาร ชีวิตความเป็นอยู่ ระบบครอบครัว การตั้งชื่อชายหญิง ลักษณะเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ และจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี

ในช่วงเวลา que การศึกษาชาติพันธุ์ภายใต้บริบทรัฐชาติ เพื่อหาเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ความเป็นไทยเท่านั้น ยังมีการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้แนวคิดแตกต่างออกไป กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2508 Michael Moerman ได้เสนอบทความเรื่อง “Who are the Lue? Ethnic Identity in a

Complex Society” ตีพิมพ์ในวารสาร American Anthropologist ซึ่ง Michael Moerman ให้ความสนใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวไทยเชื้อสายจีน บ้านแพด อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา ในขณะนั้น แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ นักวิชาการมองว่า ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความตายตัว (Fixed Identity) ซึ่งแนวคิดนี้ส่งผลให้นักวิชาการพยายามจะหาอัตลักษณ์ที่ตายตัวหรืออัตลักษณ์ที่แท้จริงหรืออัตลักษณ์ดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย องค์กรรมทางสังคม แต่ Michael Moerman เป็นนักวิชาการชาวต่างชาติคนแรกที่น่าสนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยโดยใช้แนวคิดที่แตกต่างไปจากเดิม โดย Michael Moerman เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นั้น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ไม่มีความตายตัว (Fluid Identity) ตามแนวคิดในกลุ่ม Situationism จากการศึกษชาวไทยเชื้อสายจีนบ้านแพดนี้ Moerman (1965) พบว่า อัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทลื้อล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นรอบข้าง ชาวไทลื้อบ้านแพดมีภาษาการแต่งกาย วิถีชีวิตแตกต่างจากคนเมืองหรือคนล้านนา และพวกเขายังคงนิยามตัวเองเป็น “ลื้อ”

แต่ความเป็นไทลื้อของพวกเขาเหล่านี้ไม่ได้มีรูปแบบเฉพาะที่ชัดเจน และบางครั้งชาวไทลื้อเองก็ไม่ได้แสดงตัวว่าเป็นชาวไทลื้อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับคนต่างถิ่น เนื่องจากว่าคนเมืองมักมองว่า ชาวไทลื้อเป็นชาวนายากจน ดังนั้นความเป็นลื้อจึงเปลี่ยนไปตามสถานการณ์บริบทความสัมพันธ์ทางสังคม

ช่วงเวลาใกล้เคียงกันในปี พ.ศ. 2510 ดร.กึ่งแก้ว อรรถากร สำเร็จการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาและได้นำการศึกษาคติชนเข้ามาสอนในประเทศไทย ทำให้นักวิชาการไทยเริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษาคติชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อ ดร.กึ่งแก้ว อรรถากร ได้ทำงานที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู และสอนในระดับปริญญาโทหลายแห่ง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร (อ้างถึงใน ศิราพร ณ ถลาง, 2545, หน้า 13-14) การวางรากฐานด้านคติชนของ ดร. กึ่งแก้ว อรรถากรนี้ทำให้ชานาญ รอดเหตุภัย อาจารย์วิทยาลัยครุนครปฐม ได้ศึกษาปริญญาโทขั้นต้นมาบัณฑิตของวิทยาลัยการศึกษาได้ศึกษาวรรณกรรมไทลื้อ คำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย ใน พ.ศ 2517 เป็นการศึกษา

รวบรวมวิเคราะห์วรรณกรรมมุขปาฐะตามแนวคิดชนวิทยา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจาก 9 หมู่บ้าน โดยบันทึกจากคำบอกเล่า นิทานไทลื้อที่เก็บรวบรวมได้ ชานาญ รอดเหตุภัย (2517) พบว่า นิทานไทลื้อมีลักษณะคล้ายคลึงกับนิทานของไทยกลุ่มอื่นทั้งด้านเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมพระพุทธศาสนา และบางเรื่องมีลักษณะคล้ายกับนิทานภาคกลาง ภาคอีสานและล้านนา ซึ่งนิทานเหล่านี้นอกจากจะให้ความสนุกสนานยังแฝงคติสอนใจแก่ผู้ฟัง หลายเรื่องแสดงถึงศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธศาสนา มีนิทานบางเรื่องแสดงถึงลักษณะปะปนกันระหว่างความเชื่อในลัทธิพราหมณ์และพระพุทธศาสนา รวมไปถึงความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา คาถาอาคม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทลื้อไว้อีกด้วย ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นวิทยานิพนธ์การศึกษาวรรณกรรมไทลื้อในยุคแรกของการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น

เวาน์ เฟลิ่งจ์ (2519) ศึกษารวบรวมนิทานเมืองเหนือ และตีพิมพ์ในชื่อ ด้วยปัญญาและความรัก นิทานชาวเมืองเหนือ ซึ่งเป็นการศึกษารวบรวมจัดหมวดหมู่นิทานของคน

ภาคเหนือที่ประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์
ไทลื้อกลุ่มคือ คนเมือง ไทลื้อ ไทจีนและ
ไทใหญ่ เว้น เหลียงจื๊วรวบรวมนิทานไทลื้อได้
ทั้งหมด 113 เรื่อง จะเห็นได้ว่างานที่ศึกษา
เกี่ยวกับชาวไทลื้อในช่วงแรกที่มีมุ่งเน้น
เก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะชั้น
ปฐมภูมิ แล้วนำมาแปลเป็นภาษาไทยกลาง

การศึกษาไทลื้อช่วง พ.ศ. 2530 ช่วงการศึกษา ท้องถิ่นนิยม

การศึกษาไทลื้อตั้งแต่ยุคต้นพ.ศ. 2500
เป็นต้นมาจนถึงช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2530
งานศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาด้าน
สังคมวิทยา มานุษยวิทยาเป็นส่วนใหญ่
การศึกษาไทลื้อนั้นมีจำนวนค่อนข้างน้อยและ
ไม่มีความต่อเนื่องกัน จากการสำรวจข้อมูล
เบื้องต้น พบว่า ไม่ปรากฏการศึกษาด้านภาษา
ไทลื้อตามแนวภาษาศาสตร์เลย จนกระทั่งปี
พ.ศ. 2528 รพีพร รักมนุษย์ได้ศึกษาการใช้
ภาษาของชาวไทลื้อในหมู่บ้านเชียงบาน
ตำบลเชียงบาน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
การศึกษาทางมานุษยคดีด้านการพูด รพีพร
รักมนุษย์ (2528) พบว่า คนไทลื้อเชียงคำใช้
รูปแบบภาษาเพื่อการสื่อสารหลากหลายและ

เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและ
วัฒนธรรมของการใช้ภาษา ทั้งกาลเทศะและ
ผู้สนทนา สำหรับงานศึกษาวิจัยนี้เป็นงานด้าน
การศึกษาภาษาไทลื้อเพียงชิ้นเดียวในยุคนี้

ตรงกันข้ามกับการศึกษาทางด้าน
วรรณกรรมนับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมา
ถือเป็นยุคทองของการศึกษาวรรณกรรมไทลื้อ
ในช่วงนี้เองมีทั้งการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม
และการรวบรวมปริวรรตวรรณกรรมไทลื้อ
ซึ่งในช่วงดังกล่าวนี้เอง ความรู้ลึกหรือแนวคิด
“ท้องถิ่นหรือภูมิภาคนิยม” (Regionalism) ได้
เข้ามาส่งผลต่อการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น
มากขึ้น เนื่องจากผลของกระบวนการพัฒนาการ
ของรัฐสมัยใหม่ที่ขาดความรู้ความเข้าใจ
ทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี
ท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้คนในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึง
นักวิชาการหันมาตระหนักศึกษาเกี่ยวกับ
ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ในปีต่อมาพ.ศ. 2529 ทวี สว่างปัญญางกูร
ได้ปริวรรตตำนานพื้นเมืองสิบสองพันทนา
งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาปริวรรตจากพับสา
ซึ่งเนื้อหาได้เล่าถึงตำนานการกำเนิดสิบสองพันทนา
การเข้ามาของพระพุทธศาสนา นิทานปรัมปรา
และคติความเชื่อ ตำนานศาสนสถานและ

เรื่องราวในยุคต่าง ๆ รวมไปถึงการสืบทอดราชสมบัติของเจ้าแผ่นดินสิบสองปันนาตั้งแต่พญาเจ็งถึงสมัยหม่อมคำลือ กษัตริย์องค์สุดท้ายโดยระบุปีศักราชไว้อย่างชัดเจน ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยฉบับแรกที่มีการปริวรรตต้นฉบับไทลื้อมาเป็นอักษรไทยกลาง

ปี พ.ศ. 2530 อนุโตล แป๋ลติเยร์ ได้รวบรวมและจัดพิมพ์หนังสือขึ้นชื่อ “วรรณกรรมไทยเงิน” ซึ่งเป็นหนังสือแนะนำพัสสาและสมุดข่อยที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งวรรณกรรมไทยเงินนี้ผู้วิจัยได้จำแนกเรื่องราวออกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะโครงเรื่องคล้ายคลึงกัน ซึ่งในขณะนั้นการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นกำลังเป็นที่นิยม และหลายเรื่องมีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมล้านนาทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการแต่ง อนุโตล แป๋ลติเยร์ (2530) พบว่า อักษรที่ใช้จารธรรมของไทยเงินมีความคล้ายคลึงกับอักษรธรรมล้านนา นอกจากนี้วรรณกรรมไทยเงินเหมือนกับวรรณกรรมไทกลุ่มอื่นในด้านพระพุทธศาสนาซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้ใช้สั่งสอนเผยแผ่ธรรมแก่ศาสนิกชนในรูปแบบ

ของชาดกต่าง ๆ

ในช่วงเวลานับตั้งแต่ปี 2530 - 2537 นี้ อนุโตล แป๋ลติเยร์ได้ปริวรรตวรรณกรรมไทเงินจากต้นฉบับสมุดข่อยมาเป็นภาษาไทยหลายเรื่อง เช่น อดองเจ้าสามลอ (2531) สุมังคละปทุมมุกะ (2532) กาลาชาเครือดอก (2533) เจ้าบุญหลง (2535) สุชะวันณะว้าวหลวง (2536) และคำวกลอนขอเซียงตุง (2537)

เจริญ มาลาโรจน์ (2529) ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมไทลื้อ เรื่อง คำขับลังกาสิบหัว เป็นการศึกษาวรรณกรรมไทลื้อเรื่องลังกาสิบหัว ซึ่งตรงกับเรื่องรามเกียรติ์ของไทย โดยใช้ลังกาสิบหัวจากฉบับจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มในประเทศจีน จากการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2497 ระบบอักษรไทลื้อในลังกาสิบหัวดังกล่าวจัดพิมพ์โดยปรับปรุงมาจากอักษรธรรมล้านนาเพื่อให้ง่ายต่อการพิมพ์ การเรียน การเขียนและการอ่านภาษาไทยไทลื้อ สำหรับภาษาไทยลื้อนั้น พบว่า คำส่วนใหญ่เป็นคำไทลื้อที่หลายคำตรงกับคำไทย และคำยืมที่พบเป็นภาษาบาลี-สันสกฤต และเขมร สำหรับองค์ประกอบทางวรรณกรรม พบว่า วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นคำขับหรือคำประพันธ์แบบไทลื้อมีลักษณะคล้ายรายาวในฉันทลักษณ์ไทยกลาง

วรรณกรรมเรื่องนี้ใช้สอนผู้คนให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และแสดงให้เห็นโทษของการฝ่าฝืน

เกษร สว่างวงศ์ (2531) การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องนางผมหมอนฉบับล้านนา อีสานและไทลื้อ โดยศึกษาเปรียบเทียบด้านอักขรวิธี ตัวอักษรธรรมล้านนา อีสานและไทลื้อ ศึกษาด้านวรรณกรรม พบว่าเรื่องนางผมหมอนน่าจะได้นำโครงมาจากพหุภาษาวิชาคกในปัญญาสาชคก แล้วมีการเติมแต่งตัดเสริม โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร นอกจากนี้ยังศึกษาวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อจากวรรณกรรมอีกด้วย ซึ่งมีส่วนที่คล้ายคลึงกันในเรื่องความเชื่อ เรื่องบาป บุญ กรรม และความแตกต่างกันเรื่องวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นที่แตกต่างกัน สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้จัดเป็นการศึกษาตามขนบแบบเดิมที่ศึกษารอบด้านทั้งอักขรวิธี วรรณกรรมและคติชน เช่น วรรณกรรมใช้รศทางวรรณคดีไทยมาเปรียบเทียบทั้งสามฉบับเป็นต้น

สำหรับงานศึกษาทั้งสองเรื่องนี้ ทั้งเรื่องคำขัปลังกาสิบหั่วและนางผมหมอน ด้านวิธีวิทยามีความคล้ายคลึงกันในระเบียบ

การศึกษากล่าวคือ เป็นการศึกษาวรรณกรรมเรื่องหนึ่งอย่างรอบด้าน ทั้งแนวภาษาศาสตร์ วรรณกรรม คติชน รวมไปถึงการศึกษาอักขรวิธีอีกด้วย โดยนำวรรณกรรมมาวิเคราะห์แยกส่วนออกเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่เล็กที่สุด แต่ทั้งสองฉบับมีข้อแตกต่างกันที่ การศึกษานางผมหมอนเป็นการศึกษาเปรียบเทียบนางผมหมอนที่พบในภาคเหนือ อีสานและฉบับไทลื้อ ส่วนคำขัปลังกาสิบหั่วเป็นการศึกษาวรรณกรรมไทลื้อในประเทศจีนกับรามเกียรติ์ของไทย

สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ (2539) ศึกษาสุชวันฉะ- วัวหลวง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทที่มีต่อสังคม วิชยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทใหญ่ ไทลื้อ และไทจีน สุชวันฉะวัวหลวงชาคกเป็นชาคกนอกนิบาตที่มีความสำคัญเทียบเท่ามหาเวสสันดรชาคก ของชาวไทจีนเนื่องจากมีปรากฏในรูปนิทาน วรรณกรรม จิตรกรรม ฝาผนัง ตุ้งเครื่องแขวนและพิธีกรรม โดยจัดเก็บข้อมูลด้านประเพณี พิธีกรรม จิตรกรรมฝาผนัง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลทั้งในประเทศไทย และเมืองเชียงคองในประเทศพม่า โดยศึกษาการแพร่กระจายและการกำเนิด บทบาทที่มีต่อสังคม รูปแบบและเนื้อหา ผู้วิจัยพบว่า

วรรณกรรมฉบับนี้มีแหล่งกำเนิดในเมืองเชียงตุง ประเทศพม่า เป็นวรรณกรรมที่มีบทบาทสำคัญของสังคมชาวไทเงินรองจากมหาชาติ แนวทางการศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้ใช้แนวคิดเรื่องการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมโดยใช้บริบททางสังคมชาวไทเงินที่เกี่ยวข้องกับการตั้งธรรมสุวัณณะวัฬหลงมาเป็นตัวอธิบายเพื่อแสดงให้เห็นการดำรงอยู่ของวรรณกรรมเรื่องนี้ในสังคมชาวไทเงิน นับเป็นงานศึกษาวรรณกรรมกับวัฒนธรรมที่ดีเล่มหนึ่ง

นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไทลื้อกับวรรณกรรมอีสานและเหนือแล้ว ในปี พ.ศ. 2530 ทรงศักดิ์ ปรารังวัฒนากุล และแพทริเซีย ซีสแมน (2530) ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมการแต่งกายชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในล้านนา และจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง ผ้าล้านนา ขวน ลื้อ ลาว เป็นการศึกษาผ้าไทสามกลุ่มชาติพันธุ์ที่พบทางภาคเหนือของไทย ผู้วิจัยพบว่า ผ้าของทั้งสามกลุ่มนี้ได้ส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผ้าไทขวน ไทลื้อและลาว สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทั้งรูปแบบลวดลาย สี สัน การใช้ประโยชน์ของ

ผ้าชนิดต่าง ๆ รวมถึงเทคนิคการทอผ้าเฉพาะในแต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถใช้จัดจำแนกที่มา ภูมิตำนานและสถานภาพของผู้ทอหรือผู้ใช้ได้

ในปี พ.ศ. 2532 ชูลีพร วิมุกตานนท์ ได้ศึกษาเรื่อง กลุ่มท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท: กรณีศึกษาบ้านห้วยเม็ง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยศึกษากลุ่มไทลื้อดั้งเดิมที่ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงชุมชนที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ชูลีพร วิมุกตานนท์ (2532) พบว่า ชาวไทลื้อบ้านห้วยเม็งอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2430 และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมทำให้ชาวไทลื้อบ้านห้วยเม็งปรับตัวปรับวัฒนธรรมของตนหลายด้านเพื่อให้เข้ากับระบบนิเวศสังคมแวดล้อม และระบบการเมืองเพื่อให้ชาวไทลื้อสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ได้ การศึกษาพบว่า ในชุมชนมีกลุ่มความสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มเลี้ยว กลุ่มอาชีพ กลุ่มการเมือง ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านที่มีบทบาทต่อชุมชนและเป็นหน่วยบริการชุมชนขั้นพื้นฐานของรัฐบาล หลายกลุ่มท้องถิ่นบ้านห้วยเม็งมีบทบาทสำคัญทั้งเป็น

อุปสรรคและสนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมของ
ชาวบ้านในการพัฒนาของทางราชการ

สำหรับการศึกษาด้านมานุษยวิทยานั้น
จารุวรรณ พรหมวัง (2536) ศึกษา การเปลี่ยนแปลง
ทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยลื้อ
เป็นการศึกษาชุมชนชาวไทยลื้อ บ้านทุ่งมอก ตำบล
ม่วง อำเภोजึงม่วน จังหวัดพะเยา ศึกษา
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม 4 เรื่องได้แก่
ประเพณีการแต่งงาน พิธีการส่งเคราะห์เฮน
ประเพณีการแต่งกายและภาษาไทยลื้อ ผู้วิจัยพบว่า
ชาวไทยลื้อบ้านทุ่งมอกได้อพยพย้ายถิ่นฐานมา
จากเมืองลำ และเมืองพง สิบสองพันนา สำหรับการ
การอพยพเข้ามาเมื่ออยู่สองช่วงคือ ช่วงแรก
ถูกกวาดต้อนมาสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์
และช่วงที่สองเมื่อประเทศจีนเกิดเปลี่ยนแปลง
การปกครองสังคมไทยลื้อเป็นสังคมเกษตรกรรม
แม้ว่าชาวไทยลื้อจะนับถือพุทธศาสนาแต่ยังคง
มีความเชื่อเรื่องผีปะปนอยู่บ้าง ผู้เฒ่าผู้แก่ใน
สังคมจะเป็นผู้นำทางด้านศาสนา สำหรับการ
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป
มากที่สุดคือ การแต่งกาย ส่วนการเปลี่ยนแปลง
น้อยที่สุดคือ ภาษา ส่วนด้านประเพณีพิธีกรรม
มีการปรับเปลี่ยนไปเล็กน้อย จากช่วงอายุ
ของประชากร พบว่า ผู้ที่มีการศึกษา อายุน้อย

และสถานภาพทางสังคมสูงจะยอมรับการ
เปลี่ยนแปลงได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย
และอายุมาก

ในปีเดียวกันกับการศึกษาของจารุวรรณ
พรหมวัง นั้น Charles F. Keyes (2535) ได้เขียน
บทความ Who Are the Lue Revisited?
Ethnic Identity in Laos, Thailand, and China
เป็นบทความที่ล้อกับบทความของ Michael
Moerman โดย Keyes ได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติม
จากอัตลักษณ์ของ Moerman ที่ว่าอัตลักษณ์
ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และปฏิสัมพันธ์ของ
กลุ่มคนแล้ว ชาติยังเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนด
อัตลักษณ์ของผู้คนอีกด้วยโดย Keyes ได้เดินทาง
ไปยังสิบสองพันนาในประเทศจีน เมืองสิงใน
ประเทศลาว และภาคเหนือของประเทศไทย
อีกด้วย Keyes ไม่ได้ละเลยบริบททางสังคม
ประวัติศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงตีความหมายของ
หน่วยสังคมวัฒนธรรมในระดับจุลภาคให้เข้า
กับภาพรวมของปรากฏการณ์ ซึ่ง Keyes เห็นว่า
กลุ่มไทยลื้อ ในลาว จีนและไทยนั้นเมื่อเกิด
ชาติขึ้นมาแล้ว อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ใน
แต่ละกลุ่มนั้นเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากบริบท
ทางสังคมและรัฐชาติรวมไปถึงนโยบายของ
ลาว จีนและไทยที่มองกลุ่มชาติพันธุ์แตกต่างกัน

การศึกษาไทลื้อในช่วงหลังปี พ.ศ. 2540

ในช่วงเวลาต่อมา ราวปี 2540 เริ่มมีงานสืบค้นด้านประวัติศาสตร์และตำนานของชาวไทลื้อมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของฉันทา เลหาศิรินาถ (2541) “สิบสองปันนา: รัฐจาริต” เป็นงานวิจัยศึกษาชาวไทลื้อสิบสองปันนา ซึ่งสิบสองปันนานั้นเป็นแหล่งผลิตใบชาที่มีคุณภาพเป็นเส้นทางทางการค้าระหว่างล้านนาและเมืองศูนย์กลางการค้าในรัฐฉาน รัฐสิบสองปันนาเป็นรัฐที่มีเจ้าแผ่นดินปกครองแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 เขต ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของรัฐจาริตสิบสองปันนา กลางพุทธศตวรรษที่ 25 เมื่อการขยายตัวแข่งขันทางการค้าและการเมืองของอังกฤษและฝรั่งเศสตามเส้นทางค้าทางบกเพื่อติดต่อกับจีน ในขณะเดียวกันจีนเองก็ขยายอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาครอบครองสิบสองปันนา ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการปกครองแบบจาริตของสิบสองปันนาและเมืองอื่นใกล้เคียงจนเกิดการล่มสลายของรัฐสิบสองปันนาในที่สุด

วิทยานิพนธ์ของวิมล เขตตะ (2543) ได้ศึกษาเอกสารພັບພິນເຄົ້າເຂື່ອເກືອເຈົ້າແສນຫົວສิบสองພັນນາพบว่าเอกสารโบราณฉบับนี้บันทึก

ด้วยอักษรไทลื้อแพร่หลายในสิบสองปันนาประเทศจีน เป็นเอกสารที่บันทึกการสืบสายตระกูลเจ้าฟ้าแสนหวีเมืองเชียงรุ่งนับตั้งแต่สมัยญาเจื่อง มีลักษณะเป็นพงสาวดารหรือราชวงศ์ปกรณ งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษากลวิธีรูปแบบการแต่งวิเคราะห์เนื้อหาสาระ รวมไปถึงการสอบศักราชกับฉบับต่าง ๆ อีกด้วย

ถัดจากนั้น 1 ปี “เชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนา” เป็นหนังสือประวัติศาสตร์อีกเล่มหนึ่งของเท่ากว้างแซ่ง (2544) ปรีวรรตแปลโดย เรณู วิชาศิลป์ งานชิ้นนี้ผู้ปรีวรรตได้นำต้นฉบับมาจากเอกสารที่คณะกรรมการประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดีสิบสองปันนาได้ชำระขึ้น ทางคณะกรรมการได้มอบหมายให้เท่ากว้างแซ่ง และอ้ายคำเรียบเรียงจากภาษาจีนเป็นภาษาไทลื้ออีกครั้งหนึ่ง สำหรับเชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนาเป็นราชวงศ์ปกรณสิบเจ้าสองพันนานับตั้งแต่ปฐมกษัตริย์ จนถึงยุคเจ้าหม่อมคำลือกษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรสิบสองพันนา ซึ่งภายหลังตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน

“ประวัติศาสตร์สิบสองพันนา” เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์อีกชิ้นหนึ่งเป็น

ความร่วมมือของนักวิชาการชาวจีนและชาวไทย ของ ขรรข จิระนคร และรัตน เสรษฐกุล (2544) โดยรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากเอกสารจีน ไทยและภาษาอังกฤษ การทำงานภาคสนาม สัมภาษณ์บุคคลสำคัญในราชสำนักเชียงรุ่ง และผู้เกี่ยวข้อง งานวิจัยประวัติศาสตร์ สิบสองปันนาอธิบายเริ่มจากตำนานและ นิทานพื้นบ้าน การกำเนิดของนครรัฐเชียงรุ่ง พัฒนาการของระบบการเมืองการปกครอง ตลอดจนความสัมพันธ์ของอาณาจักรไทลื้อ กับพม่า ล้านนา และจีน จนกระทั่งสิบสองปันนา ถูกผนวกเข้าอยู่ในการปกครองของจีนหลังปี 1950 งานวิจัยชิ้นนี้ไม่เพียงแต่ใช้เอกสารและ มุมมองทางด้านวรรณกรรมเท่านั้น ยังใช้วิธีการ ทางสังคมวิทยาและประวัติศาสตร์เข้ามาอธิบาย เพื่อช่วยคลี่คลายทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลง ของสิบสองปันนาในแต่ละช่วงยุคสมัย โดยใช้ความสัมพันธ์ของระบบสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง นับเป็นงานวิจัยเชิง ประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่มีคุณค่าฉบับหนึ่ง

ในปี 2546 สันติพงษ์ ช้างเผือก ศึกษา ลือผานม: “การพั้วพันทางวัฒนธรรม” ในพื้นที่ ท้องเที้ยวแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นงานศึกษา

ในสาขาวิชาการพัฒนาสังคม โดยใช้โนทัศน์ เรื่องการเมืองในการนำเสนอภาพแทนความจริง และการเมืองวัฒนธรรมในพื้นที่ท้องเที้ยว ซึ่งสองมโนทัศน์นี้ ทำให้เข้าใจถึงนโยบายของ รัฐที่มีต่อการท้องเที้ยว การนิยามอัตลักษณ์ ทางชาติพันธุ์และการพัฒนาที่ก่อให้เกิด กระบวนการการต่อรองทางวัฒนธรรม ซึ่ง สันติพงษ์ ช้างเผือก (2546) พบว่า การสร้าง บ้านผานมให้เป็นพื้นที่ท้องเที้ยวขึ้นนั้น เกี่ยวข้อง กับนโยบายการท้องเที้ยวของรัฐ การพัฒนา การท้องเที้ยวระหว่างประเทศ และต้นทุนทาง วัฒนธรรมของบ้านผานม ภาพที่รัฐนำเสนอ ไทลื้อบ้านผานมนั้นเป็นภาพใหม่ที่เกิดขึ้นจาก กระบวนการผลิตสร้างความหมายให้กับคน สถานที่ และวัฒนธรรมให้เกิดความน่าสนใจ น่าท้องเที้ยวผ่านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แต่ กระบวนการนี้ไม่ได้มีความสมบูรณ์แบบทั้งนี้ เป็นเพราะการสร้างวาทกรรมของรัฐที่เข้าไป จัดการและมีอิทธิพลต่อพื้นที่สร้างสัญลักษณ์ ให้ลือผานมนับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ด้วยนโยบาย “บ้านวัดตะนะท่า” เพื่อเชื่อมโยง มิติการท้องเที้ยวหลวงพระบาง การนิยาม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไทลื้อ และการพัฒนา เข้าด้วยกันท่ามกลางการแข่งขันการค้าภายใน

เขตหลวงพระบาง ทั้งตลาดการทอผ้าและของที่ระลึกต่าง ๆ นโยบายดังกล่าวนี้ทำให้ไทบ้านผานม เข้าไปต่อรองเพื่อนิยามและสร้างประดิษฐ์ประเพณีความเป็นไทลื้อในเวทีการแสดงวัฒนธรรม นอกจากนี้การจัดพื้นที่ขายของที่ระลึกทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสมาชิกศูนย์ส่งเสริมหัตถกรรมกับผู้ค้าในบ้านที่สูญเสียผลประโยชน์จากการจัดการของรัฐ ทำให้ไทบ้านผานม ต้องดิ้นรนปรับเปลี่ยนนิยามตนเอง บ้าน และสินค้าที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับการตลาดและนโยบายทางเศรษฐกิจ

นอกจากงานศึกษาด้านเอกสาร โบราณแล้วยังมีงานศึกษาด้านมานุษยวิทยาของ Wasan Panyagaew (2005) เรื่อง Moving Dai: Towards An Anthropology of People 'Living In Place' In the Borderlands of the Upper Mekong งานวิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาการเคลื่อนที่ย้ายถิ่นของคนไทลื้อในสิบสองปันนา โดยเฉพาะกลุ่มวงดนตรีที่ครั้งหนึ่งเคยบวชเรียนเป็นพระอยู่ในเมืองไทย เมื่อกลับไปท่เชียงรุ่งได้นำวัฒนธรรมวงสตริงแบบไทยกลับไปผสมผสานเพื่อสร้างเพลงไทลื้อ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความโดดเด่นด้านแนวคิด เนื่องจาก

James Scott กล่าวถึงการเคลื่อนที่อพยพของผู้คนภายใต้เขตแดนของชาติสมัยใหม่ ว่ารัฐพยายามจัดการผู้คนให้อยู่จำกัดที่ และเห็นผู้ที่เคลื่อนที่นั้นเป็นศัตรูของรัฐ ซึ่งผู้ทำวิจัยกลับเห็นว่า การเคลื่อนที่ของชาวไทลื้อสิบสองปันนานั้น ไม่ได้เป็นไปตามแนวคิดข้างต้น ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้เดินทางผ่านพรมแดนรัฐชาติ ไทย จีน ลาว และพม่า มาตั้งแต่อดีตซึ่งสามารถเดินทางได้อย่างอิสระ จนถึงปัจจุบันซึ่งปัจจัยสำคัญก็คือ ความสัมพันธ์ทางด้านชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ของคนไทในภูมิภาคนี้ และการเดินทางนี้ได้สัมพันธ์กับรัฐชาติจีนสมัยใหม่ที่มาพร้อมกับการพัฒนาทางด้านการเศรษฐกิจ ซึ่งการเคลื่อนที่ข้ามพรมแดนรัฐชาติของชาวไทลื้อในสิบสองปันนานั้นมีความยืดหยุ่นมากกว่า แสดงให้เห็นว่าแม้ว่ารัฐเองมีความพยายามจะจำกัดผู้คนให้อยู่ภายในพื้นที่จำกัด แต่ความเป็นจริงแล้วผู้คนยังสามารถเคลื่อนที่หรือเดินทางข้ามพรมแดนรัฐชาติได้ และการเคลื่อนที่ของชาวไทลื้อนี้เป็นการเคลื่อนที่ทั้งทางกายภาพและทางวัฒนธรรม

บทส่งท้าย

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อตลอดระยะเวลากว่า 50 ปีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าช่วงแรก คือยุคแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2520 ช่วงยุคสงครามเย็น เป็นช่วงที่แต่ละประเทศแสวงหาเอกลักษณ์ และความเป็นชาติสำหรับประเทศไทยนั้น การศึกษาไทลื้อได้รับอิทธิพลจากการสร้างรัฐชาติ โดยถูกเขียนให้มีสาระสำคัญว่า คนไทย ไท หรือใด ต่างก็มีจุดกำเนิดจากสถานที่เดียวกันเพื่อให้เกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์ ด้านแนวคิดทฤษฎีจะเห็นได้ว่าการศึกษาช่วงแรกส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ตามแนวคิดชนที่ได้รับอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกาทั้งจากนักวิชาการชาวอเมริกันเอง หรือจากคณาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาจากที่นั่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดร. กิ่งแก้ว อัดตากร ผู้วางรากฐานการศึกษาคติชนในประเทศไทย

ในช่วงหลังยุคสงครามเย็นการศึกษาไทลื้อได้เปลี่ยนไปจากเดิม ที่นักวิชาการเริ่มเปลี่ยนแนวคิดจากชาตินิยมมาเป็นท้องถิ่นนิยมมากขึ้น โดยนักวิชาการตามภูมิภาคต่าง ๆ หันมาสนใจท้องถิ่นตัวเองมากขึ้น ทั้งการศึกษาปริวรรตตำนานต่าง ๆ การรวบรวมข้อมูลและ

วิเคราะห์วรรณกรรม การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไทลื้อที่พบในประเทศไทยและนอกประเทศ รวมไปถึงการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมไทลื้อกับวรรณกรรมในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวคิดทฤษฎีได้เน้นศึกษาเปรียบเทียบมากขึ้น นอกจากนี้ นักวิชาการยังสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไทลื้อในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

สำหรับในช่วงหลัง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การศึกษาไทลื้อได้ขยายกรอบแนวคิดทฤษฎีที่มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งการศึกษาในรูปแบบเดิมที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2520 ที่นักวิชาการสนใจศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมตำนานต่าง ๆ ที่ยังคงมีอยู่แต่นักวิชาการหลายคนเริ่มสืบค้นประวัติศาสตร์และเอกสารจากประเทศจีนมากขึ้น สนใจบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกิดการคิดเชื่อมโยงข้อมูลจากหลาย ๆ มิติ ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์เข้ามาช่วยคลี่คลายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อมากยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา
ห้าสิบกว่าปีของการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ
ในประเทศไทยไม่ได้หยุดนิ่ง โดยการศึกษา
ได้รับอิทธิพลแนวคิดทางการเมืองบ้าง

แนวคิดจากการศึกษาของนักวิชาการตะวันตก
บ้าง รวมถึงความตื่นตัวในเรื่องท้องถิ่นนิยม
และอัตลักษณ์ของตนบ้าง

เชิงอรรถ

¹ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างไทลื้อและไทเขินนั้นนักวิชาการให้ความเห็นว่า ชาวไทลื้อเป็นไทกลุ่มแรกที่ถือ
กำเนิดขึ้นในจีนทางตอนใต้ แล้วอพยพย้ายถิ่นฐานไปตามแหล่งต่าง ๆ จนเกิดเป็นไทกลุ่มอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
คือ การแตกสายตระกูลออกไปเป็นชาวไทยอง และไทเขินในเขตเชียงตุง ประเทศเมียนมา ซึ่งมีขนบธรรมเนียม
ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ คล้ายคลึงกัน ดูเพิ่มเติมใน ไทลื้อ อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ หน้า 1

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ, สถาบันภาษาไทย. (2554). *บรรทัดฐานภาษาไทยเล่มที่ 1: การอ่านและการเขียนสะกดคำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เกษร สว่างวงศ์. (2531). *การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องนางผมหมอบับล้านนา อีสาน และไทยลื้อ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จารุวรรณ พรหมวัง. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ มาลาโรจน์. (2529). *วิเคราะห์วรรณกรรมไทยลื้อเรื่อง คำขับลังกาสิบหัว*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็น “ไท”. ใน สรัสวดี อ๋องสกุล และโยชิยุกิ มาซุฮาร่า (บรรณาธิการ). *การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท*, 153-175. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2517). *วรรณกรรมไทยลื้อ*. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู.
- ชลธิพร วิมุกตานนท์. (2532). *กลุ่มท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท: กรณีศึกษา บ้านห้วยเม็ง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเขมราฐ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉันทา เลหาศิรินาถ. (2541). *สิบสองพันนา: รัฐจารีต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และ ชีสแมน, แพทริเซีย. (2530). *ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม.
- ทวี สว่างปัญญางกูร. (2529). *ตำนานพื้นเมืองสิบสองพันนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สำนักหอสมุด.

เท่ากว้างแซ้ง. (2544). *เชื้อเครือเจ้าแสนทวีลิปสองพันนา*. แปลโดย เรณู วิชาศิลป์. เชียงใหม่:

ตรัสวิน.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). *ไทยสิบสองปันนา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2551). *30 ชาติในเชียงราย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2498). *ลื้อคนไทยในประเทศจีน (ไทยสิบสองปันนา เล่มสอง)* (พิมพ์ครั้งที่ 2).

พระนคร: โรงพิมพ์รับพิมพ์.

เป็ลติเยร์, อนาโตล. (2530). *วรรณกรรมไทยจีน*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

เพ็ญจ, เวณ. (2519). *ด้วยปัญญาและความรัก นิทานชาวเมืองเหนือ เล่าโดยคนเมืองลื้อ ไทยใหญ่*

จีน. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ยรรยง จิระนคร และ รัตนา เศรษฐกุล. (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองปันนา*. กรุงเทพฯ: สถาบัน

วิถีทรรศน์.

รพีพร รักมนุษย์. (2528). *การใช้ภาษาของชาวไทยลื้อในหมู่บ้านเชียงบาน ตำบลเชียงบาน อำเภอ*

เชียงคำ จังหวัดพะเยา; การศึกษาทางมานุษยคดีด้านการพูด. ปรินญาณิพนธ์การศึกษา

มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

วิจิตรวาทการ, พลตรี หลวง. (2549). *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

วิมล เขตตะ. (2543). *พบบ้านเกล้าเชื้อเครือเจ้าแสนทวีฟ้าสิบสองพันนา: การศึกษาวิเคราะห์*

เนื้อหาทางประวัติศาสตร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริพร ณ ถลาง. (2545). *ชนชาติไทในนิทาน: แลลวดแวนคติชน และวรรณกรรมพื้นบ้าน*.

กรุงเทพฯ: มติชน.

สันติพงษ์ ช้างเผือก. (2546). *ลื้อผานม: “การพัวพันทางวัฒนธรรม” ในพื้นที่ท่องเที่ยวแขวงหลวง*

พระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุเทพ สุนทรเกตุ. (2540). *มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. (2539). *สุขวัฒนธรรมาวัตร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับชนชาติที่มีต่อสังคม*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสฐียร โกเศศ. (2483). *เรื่องของชาติไทย*. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยเกษม.
- Chazée, Laurent. (2002). *The People of Laos Rural and Ethnic Diversities with an Ethno – linguistic Map*. Bangkok: White Lotus Press.
- Keyes, Charles F.. (1992). "Who Are the Lue Revisited? Ethnic Identity in Laos, Thailand, and China," Cambridge, Massachussetts: Massachussetts Institute of Technology, Center for International Studies, Working Paper.
- Moerman, Michael (1965). "Ethnic Identity in a Complex Civilization: Who Are the Lue?"
American Anthropologist 67:1215-1230.
- Wasan Panyagaew. (2005). *Moving Dai: Towards An Anthropology of People 'Living In Place' In the Borderlands of the Upper Mekong*. Doctor's Thesis. Canberra: Australian National University.